

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 8 april 1929 kl. 5 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om
utredning och förslag angående ändrade bestämmelser
rörande val till riksdagens kamrar m. m.*

I en inom första kammaren väckt motion, nr 5, har herr *Hellberg* hemställt, »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en allsidig och förutsättningslös utredning samt därpå grundat förslag om nytt valsätt såväl till andra kammaren som även till landstingen och första kammaren i syfte att tillgodose de berättigade kraven på enkelhet i valförfattningen, rättvis mandatfördelning och personval».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Förslag om frångående av det nuvarande, till sina väsentliga delar år 1909 införda valsättet hava vid flera tillfällen varit under riksdagens prövning. Sålunda hava vid de fyra närmast föregående riksdagarna motionsvis framförts förslag angående utredning beträffande sättet för valen till andra kammaren, därvid tanken på majoritetsval i enmansvalkretsar utan bostadsband varit den hos motionärerna förhärskande. Samtliga dessa motioner hava av riksdagen avslagits. Emellertid har tidigare även försorts det i nu förevarande motion framförda önskemålet om ett valsätt, som med bibehållande av principen om garantier för minoritetspartiers tillbörliga representation likväl möjliggjorde röstning i första hand på vissa personer och ej som det nuvarande valsättet tvingade valmännen att i första hand rösta på visst parti, eller vad som kunde kallas en proportionell personvalmetod.

De s. k. proportionsvalsakkunniga, vilka i anledning av bland annat en utav 1918 års lagtima riksdag avlåten skrivelse år 1919 tillsattes med uppgift att utreda och föreslå de ändringar i det då gällande proportionella valsättet, som för avhjälpande av bristerna i detsamma kunde anses påkallade, upptogo i sitt år 1921 avgivna betänkande II även frågan om införande av en personmetod till behandling. De sakkunniga tillerkände en personmetod bestämda ideella företräden framför en partimetod men funno hela frågan om personmetoder vara allt för litet genomdebatterad såväl principiellt som tekniskt för att för-

utsättningar för definitivt framläggande av förslag i sådan riktning skulle vara för handen. Den enda personmetod att räkna med ansågo de sakkunniga vara den i nu förevarande motion såsom exempel på personmetod framförda »single transferable vote», vilken metod emellertid, sådan den dittills tillämpats på vissa håll inom det brittiska riket, vore behäftad med vissa svagheter. De sakkunniga påpekade även, att en personmetod skulle kunna tänkas föra till ett rakt motsatt resultat mot det åsyftade eller till en än större makt för partiledningarna vid valet än vad fallet vore vid tillämpningen av en partimetod. Samverkan mellan väljare tillhörande en viss meningsriktning måste nämligen vid en personmetod konstitueras genom gemensamma kandidatnamn i stället för som vid en partimetod genom anslutning till visst parti (gemensam partibeteckning eller anmäld samverkan mellan olika listor), och den vid en partimetod möjliga friheten att inom ett parti rösta på vilka kandidater som helst utan att riskera mandat för partiet försvunne eller minskades vid en personmetod. De sakkunniga framlade sålunda intet förslag till personmetod men tillstyrkte fortsatt utredning därom, närmast för förstakammarvalens vidkommande, samt föreslog, såsom i viss mån ersättande en personvalmetod, ett system, som möjliggjorde personröstning med subsidiär liströstning. Dessa förslag föranledde likväl icke till vidare åtgärder från statsmakternas sida.

Vid 1924 års riksdag väcktes inom båda kamrarna motioner med begäran om utredning rörande möjligheten att bygga de allmänna valen till andra kammaren och de kommunala representationerna på en metod, som i högre grad än för närvarande möjliggjorde direkt personval. I sitt avstyrkande utlåtande (nr 21) över denna motion hänvisade konstitutionsutskottet till de proportionsvalsakkunnigas betänkande och erinrade, att dessa sakkunniga stannat vid att icke framlägga förslag om en personvalmetod. Utskottet fann inga nya uppslag föreligga, som vore ägnade att rubba det omdöme, som av de sakkunniga fällts angående svårigheterna vid genomförande av en personvalmetod. Ytterligare tillade utskottet följande:

»Utskottet vill yttermera framhäva önskvärdheten i och för sig av att, så långt möjligt är, undvika ändringar i gällande principer för valsättet. Det är enligt utskottets mening angeläget, att väljarna genom längre tids tillämpning av samma system vinna förtrogenhet med detsamma och således förvärva erfarenhet om dess verkningar och om de olika möjligheter dess tillämpning erbjuder. Utskottet kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att i den mån kännedomen om gällande regler och deras verkningssätt förbliver inskränkt till en relativt mindre krets, partierna och valorganisationerna vinna ökade möjligheter att bestämma valens utgång, medan å andra sidan väljarekårens önsknings, i den mån dessa skilja sig från organisationernas, få ökat tillfälle att göra sig gällande, ju mera förtrogna väljarna genom längre tids erfarenhet bliva med systemet.»

Utskottets
yttrande.

Konstitutionsutskottet finner icke anledning frånga 1924 års konstitutionsutskotts uppfattning i frågan. Utskottet kan ej finna, att några nya skäl för önskvärdheten av en reform i åsyftad riktning framkommit sedan år 1924. Visserligen göres av motionären och andra gällande, att »single transferable

vote» skulle visat sig tillfredsställande vid tillämpningen i Irländska Fristaten, där folkrepresentationen väljes enligt detta system. Även om så skulle vara fallet, därom utskottet icke kan hava någon bestämd mening, förekommer det likväl icke utskottet troligt, att ett dylikt — valtekniskt för övrigt synnerligen invecklat — system för vårt lands vidkommande skulle visa sig bättre än vårt nuvarande valsätt, som utskottet finner i det stora hela hava fungerat på ett tillfredsställande sätt. Då utskottet dessutom till fullo ansluter sig till det citerade uttalandet av 1924 års utskott om önskvärdheten i och för sig av att undvika förändringar i valsättet, finner utskottet statsmakterna icke böra reflektera på en mera djupgående omläggning av detsamma. De anmärkningar, vilka riktats mot det nuvarande valsättet, anser utskottet kunna avhjälpas utan uppgivande av detsammas huvudprinciper. Utskottet erinrar i detta sammanhang därom, att utskottet i anledning av en annan vid denna riksdag väckt motion än den nu förevarande i sitt utlåtande nr 11 föreslår utredningar om ändringar i vallagstiftningen, åsyftande skydd för partiernas beteckningar och officiella valförberedelser vid andrakammarvalen.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 april 1929.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. von GEIJER.

Närvarande: Herrar von Geijer, Sävström, Strömberg, David Bergström, Stendahl, G. W. Hansson, Hellberg, K. J. Ekman, Sandegård, Alexander Nilsson, Åkerberg, Magnusson i Tumhult*, Gustafson i Kasenberg, Engberg, Borg*, Olsson i Mora, Petersson i Broaryd, Fast, Holmström och Björck i Kristianstad.*

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Hellberg, Sandegård, Åkerberg, Engberg och Olsson i Mora*, som anförte följande:

Under årens lopp har, såsom ock i utskottets historik förmäles, en mängd mer eller mindre långtgående ändringsyrkanden framförts mot vårt nuvarande valsätt. Sinsemellan avvikande till syftet, ha de dock alla givit uttryck åt missbelåtenhet med detsamma. Och långt ifrån att avtaga, ha dessa yrkan-

den under den senare tiden tilltagit i talrikhet, vilket tyder på en inom olika kretsar rådande och tillväxande opinion.

Det synes oss då motiverat att tillmötesgå denna opinion genom en grundlig undersökning, och vi ha i överensstämmelse därmed yrkat,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös och allsidig utredning och därpå grundat förslag rörande valsättet till riksdag och landsting.
